

УДК 35.08:376.1:316.46

П. Б. Ткач

Х. І. Бойчук

РОЗВИТОК ЛІДЕРСЬКОГО ПОТЕНЦІАЛУ ТА ГЕНДЕРНОЇ ОБІЗНАНОСТІ ЯК НАПРЯМ СТРАТЕГІЧНИХ КОМУНІКАЦІЙ НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ

У статті проаналізовано реалізацію авторського менторського проєкту Христини Бойчук #ГІЦОЗМОГЛИ в межах стратегічних комунікацій Національної академії Національної гвардії України. Проєкт спрямований на підтримання іміджу Національної гвардії України шляхом формування лідерського потенціалу й гендерної обізнаності серед молоді – хлопців та дівчат, які планують пов'язати своє майбутнє зі службою в секторі безпеки та оборони України.

К л ю ч о в і с л о в а: гендер, гендерна рівність, імідж, менторство, лідерство, стратегічні комунікації.

Постановка проблеми. У ХХІ столітті основні види забезпечення в межах воєнної науки було доповнено новим видом спеціального забезпечення – лінгвістичним забезпеченням військ (сил), концепцію якого вперше представив В. В. Балабін, підкресливши нерозривний зв'язок лінгвістичного забезпечення військ та теорії військового перекладу [2, с. 100]. Натомість аналіз сфери лінгвістичного забезпечення військ у Національній гвардії України (далі – НГУ) дає підстави додати до лінгвістичного забезпечення сферу стратегічних комунікацій, які зокрема спрямовані на формування й підтримання позитивного іміджу [5, с. 72, 73].

Орієнтування на стандарти НАТО вимагає від НГУ вибудовувати стратегічні комунікації відповідним чином. Важливою іміджетворчою передумовою кооперації України з країнами-членами НАТО та успішного виконання спільних завдань є гендерна інтеграція в секторі безпеки. Адже в Резолюції 1325 Ради безпеки ООН [10] підкреслюється важливість зміни бачення ролі жінок не тільки як жертв конфліктів, а й як учасниць їх вирішення і миротворчої діяльності на рівні із чоловіками. Зважаючи на цей факт, 6 вересня 2018 року Верховна Рада України прийняла законопроект № 6109 [9], покликаний сприяти утвердженню гендерної рівності у Збройних Силах України та інших військових формуваннях, а також протидіяти дискримінації за ознакою статі у сфері безпеки і оборони.

Щоб забезпечити можливість реалізації гендерної рівності, необхідно створити умови та надати інструменти, що дозволять гармонійно розвиватися в цій сфері. Для цього необхідно створювати відповідний імідж, залучаючи молодь та виховуючи лідерів, які проявлятимуть здатність долати перешкоди на шляху реалізації гендерної рівності. Адже процес адаптації дівчат та жінок у секторі оборони та безпеки є наразі проблемним питанням з огляду на наявність гендерних стереотипів. У межах стратегічних комунікацій НГУ важливу роль у вихованні майбутніх лідерів може відіграти менторство. Це явище достатньо нове для сектора оборони та безпеки, що і визначає актуальність дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В українській науковій літературі низку сучасних досліджень присвячено вивченню закордонного досвіду впровадження менторства (Я. Бельмаз, М. Бойченко, Н. Долінська, Ю. Кіщенко). Поняття “менторство” привертало також увагу таких дослідників, як А. Вест, Л. Гейл Лунсфорд, А. Дарвіна, Е. Л. Долан, А. Киричок, Д. Клаттербак, Г. Крисп, Д. Купер, Т. Міллер, К. Мінсмойер, Е. Палмер, І. Поліщук, І. Сидорук, Дж. Томпсон, чій праці сфокусовані на аналізі особливостей менторства з огляду на розвиток особистісного й професійного потенціалу, зокрема й у процесі навчання в закладах середньої та вищої освіти.

Проблеми лідерства в різних сферах життєдіяльності вивчали Б. Аволю, Б. Басс, К. Бланшер С. Бушуєв, В. Морозов, Н. Хазратова, П. Херсі. Зокрема зв'язок лідерства з проектною роботою відображено у працях А. Рудської.

Метою статті є виявлення особливостей розвитку лідерського потенціалу та гендерної обізнаності в процесі реалізації менторського проекту.

Виклад основного матеріалу. Менторський проєкт #ТЩОЗМОГЛИ – це авторський проєкт курсантки Національної академії Національної гвардії України (далі – НАНГУ) Христини Бойчук, яка навчається в магістратурі за спеціальністю 254 “Забезпечення військ (сил)”, здобуваючи кваліфікацію магістра забезпечення військ (сил) з лінгвістичного забезпечення та стратегічних комунікацій. Проєкт орієнтований на формування лідерського потенціалу для реалізації засад гендерної рівності серед молоді – хлопців та дівчат навчальних закладів Харкова з посиленою військово-фізичною підготовкою, які планують пов'язати своє майбутнє зі службою в секторі безпеки та оборони України. Варто зауважити, що в Україні в таких навчальних закладах тільки з 2019 року було запроваджено навчання для дівчат.

Характерною ознакою менторства І. Сидорук називає його орієнтацію на довготривале опанування навичок у процесі розвитку кар'єри за допомогою поради та психологічної підтримки [12, с. 285].

Серед функцій ментора виділяють наставництво, допомогу у визначенні напрямку діяльності, ціннісне спрямування (ознайомлення з системою норм і цінностей, поширених у певній організації чи сфері діяльності), підтримку (спостереження за розвитком підопічного, надання можливостей професійного і особистісного зростання), професійне консультування (ідея менторства полягає в тому, що ментором може бути призначена лише більш досвідчена й авторитетна людина) [8, с. 110].

Таким чином, фактично менторство базується на лідерських засадах. Адже, як доводить Дж. О'Тул у книзі “Transparency: How Leaders Create a Culture of Candor”, “Лідерство – це не прерогатива обраних харизматичних особистостей. Це процес, за допомогою якого звичайні люди дають вихід усьому найкращому в собі й інших людях. Необхідно звільнити лідера в кожній людині, і почнуть відбуватися чудові речі” [13, с. 24]. З огляду на це А. Рудська зазначає, що на сьогодні варто говорити про становлення особливого типу лідерства – проектного лідерства, яке за своїми ознаками значно відрізняється від лідерства у формальних та неформальних групах. Проектне лідерство – це форма діяльності, яка виявляється в сукупності ініціативних дій одного з членів спільноти, спрямованих на організацію та управління діяльністю малої соціальної групи, які сприяють досягненню проектною мети в оптимальний термін і з оптимальним ефектом [11, с. 174].

Оскільки перспективою проєкту є залучення учасників до подальшої роботи вже як менторів, лідерські навички набувають особливої ваги. Як показують дослідження [11, с. 175], існують значні відмінності між лідерами та волонтерами в умовах реалізації соціальних проєктів. А. Рудська вважає, що лідерів характеризує рішучість, відповідальність, схильність до комунікативної та організаторської діяльності, вони мають високий рівень самоповаги, усвідомлюють себе носіями позитивних соціально бажаних змін. Волонтерів же характеризує недостатній розвиток самоконтролю та вольових рис особистості, залежність від зовнішніх оцінок, домінування цінності “традиції”, що вказує на схильність до поваги, прийняття звичаїв та ідей, які існують в культурі, та слідування їм [11, с. 175]. З огляду на сказане можна дійти висновку, що волонтер не зможе ефективно боротися з гендерними стереотипами, для цього потрібен саме лідер, провідник, який стане носієм позитивних змін у напрямку реалізації ідеї гендерної рівності.

Проєкт #ТЩОЗМОГЛИ – це менторська платформа, яка має виховати сучасних лідерів, розвинути в учнів та учениць, зокрема вихованців навчальних закладів із посиленою військово-фізичною підготовкою, лідерський потенціал, надавши їм основні інструменти протидії гендерній та іншим видам дискримінацій та навички, які допоможуть в майбутньому гідно відповідати на соціальні виклики, пов'язані з гендерними стереотипами. Під час проєкту важливо було сформулювати в учасників здатність об'єктивно оцінювати свою соціальну позицію та мотивувати на активну громадську діяльність щодо попередження гендерної дискримінації та подолання нерівності.

Цільова аудиторія проєкту – це учні та учениці навчальних закладів Харкова з посиленою військово-фізичною підготовкою, які планують у майбутньому пов'язати свою діяльність з військовою, правоохоронною чи державною службою у секторі безпеки та оборони України. Наразі проєкт було реалізовано двічі. Кількість учасників та учасниць дорівнює близько 150 осіб із таких навчальних закладів, як комунальний заклад Харківський ліцей з посиленою військово-фізичною

підготовкою “Рятувальник”, комунальний заклад Харківський ліцей з посиленою військово-фізичною підготовкою “Правоохоронець”, державна гімназія-інтернат з посиленою військово-фізичною підготовкою “Кадетський корпус”, ліцей із посиленою військово-фізичною підготовкою “Патріот”.

Проблема, на розв’язання якої спрямовано проєкт #ГЩОЗМОГЛИ, полягає у небажанні суспільства сприймати дівчину або жінку як захисницю, правоохоронницю, бачити її на керівних посадах, хоча за останнім переписом населення (грудень 2019 року) жінок в Україні майже на три мільйони більше, ніж чоловіків. Такі стереотипні погляди формуються з народження: у сім’ї, дитячому садочку, у школі, під час вибору майбутньої професії.

Першу реалізацію проєкту #ГЩОЗМОГЛИ здійснено на базі НА НГУ, де було проведено навчально-тренінгову програму, що базується на основному модулі з питань гендерної рівності та двох навчальних модулів – правовому та лідерському, у які попередньо інтегровано принципи гендерної рівності. У програмі взяли участь 32 ліцеїсти та ліцеїстки з військових та спеціалізованих навчальних закладів Харкова із посиленою фізичною підготовкою, а саме “Правоохоронець”, “Патріот” та “Кадетський корпус”.

Метою було продемонструвати можливості неформальної освіти з інтегрованим аспектом гендерної рівності, а також інклюзивності та толерантності. Особливістю цього проєкту стало те, що в його організації чітко простежується різниця між наставництвом і менторством. Адже взаємини наставника і його підопічного найточніше описує формула “учитель – учень”, у менторстві ж ініціатива належить самому підопічному [7, с. 16, 17]. Особливістю менторства, яка відрізняє його від наставництва, є принцип паритетності стосунків, рівності у взаєминах та збагачення обох учасників, співпраці на демократичних засадах [12, с. 285]. Таким чином, проєкт #ГЩОЗМОГЛИ має всі ознаки справжнього менторського проєкту, адже працює не вертикально, а горизонтально, на засадах реалізації лідерського потенціалу кожного учасника, а не однієї особистості, що є новизною для навчальних закладів середньої освіти з посиленою військово-фізичною підготовкою.

Ще однією особливістю проєкту було залучення фахівців-практиків, які обіймають певні посади, проте, під час зустрічей вони виступали не з позиції вчителів, а скоріше як тренери. Це важливо для менторської роботи, адже неформальне спілкування під час воркшопів, тренінгів, менторських зустрічей дозволяє більш детально розуміти напрямок думок цільової аудиторії та впливати на процеси, які запобігатимуть формуванню стереотипного мислення та розвиватимуть навички критичного мислення.

Друга реалізація проєкту #ГЩОЗМОГЛИ передбачала збільшення цільової аудиторії майже до 100 осіб. Його реалізовано на базі навчальних закладів Харкова з посиленою військово-фізичною підготовкою у п’ять етапів: знайомство з програмою, курс гендерних аспектів військової служби, правовий курс, лідерський курс та курс публічних виступів.

На етапі знайомства з програмою було презентовано мету, засади, програму проведення навчальних занять. Учасникам та учасницям запропонували пройти вхідний майстер-клас, орієнтований на Цілі сталого розвитку (ЦСР) ООН. Перед присутніми виступили організатори, ментори і тренери, які означили ідею проєкту, ініціаторів та коло проблем, які потребують обговорення і розв’язання в контексті майбутньої спеціалізації залежно від специфіки навчального закладу. Також було проведено початкове опитування, яке дозволило в кінці проєкту оцінити його результати.

Курс гендерних аспектів військової служби проходив у вигляді тренінгу, що передбачає комплексний гендерний підхід. Він охоплював базові категорії розуміння гендера, гендерної рівності, гендерних стереотипів, гендерної дискримінації та гендерної політики в Україні у проєкції на військову чи державну службу в секторі безпеки та оборони України. Курс гендерної рівності сприятиме забезпеченню рівного доступу до повноцінної та якісної реалізації у всіх сферах життя. Адже гендерна рівність – це комплексне явище, а результати та наслідки гендерної нерівності можуть позначитися на всіх – чоловіках чи жінках, дітях чи дорослих.

Безпосередньо із гендерним тренінгом пов’язаний і правовий курс, у межах якого було продемонстровано на прикладах, що юридична рівність не завжди зумовлює фактичну. Основний наголос в обох тренінгах зроблено на праві фундаментальної рівності чоловіків і жінок, для чого учасникам були запропоновані завдання на видимість множинної дискримінації та шляхів їх подолання. Те, що до проєкту в рівній кількості залучені як хлопці, так і дівчата, сприяє розв’язуванню дискусійних питань шляхом прийняття найбільш вдалих рішень, що своєю чергою є передумовою для самореалізації учасників у сучасному демократичному суспільстві.

Лідерський курс покликаний розвинути в учасників та учасниць лідерський потенціал для подальшої самореалізації, руйнування гендерних стереотипів та ефективної протидії дискримінації. Адже лідерство – це тип взаємодії, що базується на активній позиції індивіда, який виявляє здатність впливати на інших, розробляти рішення в умовах, що змінюються, об'єднувати людей та спрямовувати їх дії на досягнення спільних цілей. Тренінг із лідерства передбачав практичні завдання, спрямовані на ефективну комунікацію, розвиток критичного та креативного мислення, уміння об'єднуватися й вирішувати проблему в невизначених умовах.

Курс публічних виступів безпосередньо пов'язаний із лідерським, оскільки ефективна комунікація з командою є першочерговим завданням успішного лідера. Ораторське мистецтво передбачає уміння звертатися до людей, привертати їх увагу до важливих проблем, зокрема й проблеми гендерної рівності, зацікавлювати, а не нав'язувати, гуртувати прибічників навколо перспективних ідей. Подібні уміння сприятимуть успішній самореалізації учасників проєкту.

Результати проходження названих курсів було оцінено за допомогою опитування, проведеного на початку навчальних модулів та після їх завершення. Опитування показали, наскільки збільшився обсяг знань учасників з гендерних питань. Адже на початку проєкту ледве третина потенційних учасників розумілася на самому понятті “гендер”. Натомість по завершенню проєкту учасники цілком свідомо розмірковували щодо проблем гендерних стереотипів.

Важливим результатом навчальних модулів, як показало опитування, було те, що проєкт привернув увагу учнів та учениць до важливості розвитку лідерського потенціалу й здатності усвідомлено підходити до формулювання мети й здійснення вибору для майбутньої самореалізації. Так, близько 70 % учасників зрозуміли, як важливо вибирати заклад для подальшого здобуття вищої освіти відповідно до свого покликання, а не соціальних очікувань та гендерних упереджень.

Оскільки проєкт передусім спрямований на формування іміджу як НА НГУ, так і НГУ в цілому, що є складовою стратегічних комунікацій, важливою частиною його реалізації був інформаційний супровід. Інформація про реалізацію проєкту #ГІЩОЗМОГЛИ поширювалась в Інтернеті: на веб-сторінці Національної академії Національної гвардії України [6], у групі проєкту #ГІЩОЗМОГЛИ в соціальній мережі “Фейсбук” [1], на веб-сторінці Департаменту науки і освіти Харківської обласної державної адміністрації [4], у групі в соціальній мережі “Фейсбук” “Гендерна інтеграція у МВС” [3], а також на веб-сторінках навчальних закладів, які взяли участь у проєкті, особистих сторінках організаторів та учасників у соціальних мережах.

Висновки

Апробація проєкту #ГІЩОЗМОГЛИ як напрям стратегічних комунікацій НАНГУ показала актуальність теми і зацікавленість нею цільової аудиторії. Після вдалого завершення реалізації проєкту перспективною є створення програми, яка дозволить навчальним закладами перебрати на себе ініціативу в організації подібних тренінгів на факультативній основі. Це дозволить самим учасникам та учасницям проєкту ділитися набутими знаннями, навичками і досвідом з молодшими колегами.

Результатом такої комплексної роботи повинні бути розвиток лідерського потенціалу, підвищення рівня обізнаності в гендерній тематиці, подолання гендерних стереотипів та налагодження гармонійного спілкування між дівчатами та хлопцями, що базуватиметься на повазі, недискримінації, рівності та взаєморозумінні. А також можливість подальшого залучення учасників як менторів до проєктів із реалізації гендерної рівності для молодшої школи.

Перелік джерел посилання

1. #ГІЩОЗМОГЛИ URL: <https://www.facebook.com/groups/2684096124945729/> (дата звернення: 17.11.2020).
2. Балабін В. В. Об'єкт, предмет і завдання лінгвістичного забезпечення військ. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Перекладознавство та міжкультурна комунікація*. Херсон, 2018. Вип. 1. Т. 2. С. 99–102.
3. Гендерна інтеграція у МВС. URL: <https://www.facebook.com/groups/120543775291243/> (дата звернення: 17.11.2020).
4. Департамент науки і освіти Харківської обласної державної адміністрації. URL: <https://dniokh.gov.ua/> (дата звернення: 17.11.2020).

5. Лисичкіна І. О., Лисичкіна О. О., Ткач П. Б. Обґрунтування впровадження лінгвістичного забезпечення в службово-бойову діяльність Національної гвардії України. *Честь і закон*. 2019. № 3 (70). С. 71–75.
6. Національна академія Національної гвардії України URL: <http://nangu.edu.ua/> (дата звернення: 17.11.2020).
7. Поліщук І. В. Менторство як ефективний механізм розвитку професійного потенціалу державних службовців в Україні. *Держава та регіони. Державне управління*. 2017. № 1 (57). С. 16–20.
8. Поліщук І. В. Менторство як передумова ефективного управління на державній службі. *Державна служба та публічна політика: проблеми і перспективи розвитку* : матеріали щоріч. наук.-практ. конф. за міжнар. участі (м. Київ, 27 трав. 2016 р.) / за заг. ред. А. П. Савкова, М. М. Білінської, С. В. Загороднюка. Київ : НАДУ, 2016. С. 110–112.
9. Про внесення змін до деяких законів України щодо забезпечення рівних прав і можливостей жінок і чоловіків під час проходження військової служби у Збройних Силах України та інших військових формуваннях. *Відомості Верховної Ради України*. 2018. № 44. Ст. 353.
10. Жінки, мир, безпека: Резолюція 1325 Ради Безпеки ООН від 31.10.2000 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_669#Text (дата звернення: 17.11.2020).
11. Рудська А. І. Психологічні особливості лідерства в умовах реалізації соціальних проектів: дис. канд. психол. наук : 19.00.05. Київ, 2013. 230 с.
12. Сидорук І. І. Роль менторства у професійній підготовці майбутніх соціальних працівників. *Вісник Університету імені Альфреда Нобеля. Педагогіка і психологія. Педагогічні науки*, 2019. № 2 (18). С. 283–289.
13. Transparency: How Leaders Create a Culture of Candor / W. Bennis et al. Jossey-Bass, 2010. 144 p.

Стаття надійшла до редакції 25.09.2020 р.

УДК 35.08:376.1:316.46

П. Б. Ткач, К. И. Бойчук

РАЗВИТИЕ ЛИДЕРСКОГО ПОТЕНЦИАЛА И ГЕНДЕРНОЙ ОСВЕДОМЛЕННОСТИ КАК НАПРАВЛЕНИЕ СТРАТЕГИЧЕСКИХ КОММУНИКАЦИЙ НАЦИОНАЛЬНОЙ АКАДЕМИИ НАЦИОНАЛЬНОЙ ГВАРДИИ УКРАИНЫ

В статье проанализирована реализация авторского менторского проекта Кристины Бойчук #ТИЩОЗМОГЛИ в рамках стратегических коммуникаций Национальной академии Национальной гвардии Украины. Проект направлен на поддержку имиджа Национальной гвардии Украины путем формирования лидерского потенциала и гендерной осведомленности среди молодежи – юношей и девушек, которые планируют связать свое будущее со службой в секторе безопасности и обороны Украины.

К л ю ч е в ы е с л о в а: гендер, гендерное равенство, имидж, менторство, лидерство, стратегические коммуникации.

UDC 35.08:376.1:316.46

P. Tkach, Kh. Boichuk

DEVELOPMENT OF LEADERSHIP CAPACITY AND GENDER AWARENESS AS A DIRECTION OF STRATEGIC COMMUNICATIONS OF NATIONAL ACADEMY OF THE NATIONAL GUARD

The article analyzes the implementation of the author's mentoring project by Khrystyna Boychuk #ТИЩОЗМОГЛИ within the strategic communications of National Academy of the National Guard of Ukraine. The project aims to maintain the image of the National Guard of Ukraine by building leadership

potential and gender awareness among young men and women who plan to link their future with service in the security and defense sector of Ukraine. The aim of the study was to identify the features of the development of leadership potential and gender awareness in the process of implementing a mentoring set.

The #ТИЦОЗМОГЛІИ project is a mentoring platform designed to educate modern leaders. The project aims to develop leadership potential in students, including students with enhanced military and physical training, by providing them with basic tools to combat gender and other types of discrimination and skills that will help in the future to adequately respond to social challenges related to gender stereotypes.

The first implementation of the project #ТИЦОЗМОГЛІИ was carried out on the basis of National Academy of the National Guard of Ukraine, where a training program was conducted based on the main module on gender equality and 2 training modules - legal and leadership, which previously integrated the principles of gender equality. The aim was to demonstrate the possibilities of non-formal education with an integrated aspect of gender equality, as well as inclusiveness and tolerance.

The second implementation of the #ТИЦОЗМОГЛІИ project envisaged an increase in the target audience and took place on the basis of educational institutions with enhanced military and physical training in Kharkiv in five stages: acquaintance with the program, gender aspects of military service, legal course, leadership course and public speaking course.

The results of these courses were evaluated using a survey conducted at the beginning of the training modules and after their completion. These surveys showed how much the participants' knowledge of gender issues has increased. An important result of the training modules, as the survey showed, was that the project drew students' attention to the importance of developing leadership potential and the ability to consciously approach the formulation of goals and make choices for future self-realization.

As the information support of the project is an important component of the strategic communications of the National Academy of the National Guard of Ukraine, information about the implementation of the #ТИЦОЗМОГЛІИ project was disseminated on various Internet resources.

The approbation of the project #ТИЦОЗМОГЛІИ as a direction of the strategic communications of National Academy of the National Guard of Ukraine showed the relevance of the topic and the interest of the target audience. The mentoring project resulted in the development of participants' leadership potential, raising awareness of gender issues, overcoming gender stereotypes and establishing harmonious communication between girls and boys, based on respect, non-discrimination, equality and mutual understanding.

К е у в о р д с: gender, gender equality, image, mentoring, leadership, strategic communications.

Ткач Поліна Борисівна – кандидат філологічних наук, доцент, професор кафедри філології, перекладу та стратегічних комунікацій Національної академії Національної гвардії України.
<https://orcid.org/0000-0003-4377-5335>

Бойчук Христина Іванівна – командир відділення навчальної групи Національної академії Національної гвардії України.
<https://orcid.org/0000-0002-4374-8508>